

вань у наукових працях Івана Франка// Франкознавчі студії. 3.б.4, Дрогобич, «Коло», 2007. – С. 785–793.

The article elucidates the topic of communicative function of language in Franko's interpretation. The writers culturocentrism and his concerns in state building are given a special consideration. The all national status of the Ukrainian language as seen by Ivan Franko in the formation of the Ukrainian statehood to come is underlined.

Key words: *communicative function of language, the culturocentrism of the outlook, all-national status, treaty, statehood concern.*

УДК 811.161.2'373.45

Ганна Іваночко (Дрогобич)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ДІЄСЛІВНИХ ДЕРИВАТИВ У БОЙКІВСЬКИХ ГОВОРАХ

У статті проаналізовані дієслова діалектного походження, зібрані зі «Словника бойківських говірок» М.Онишкевича, які функціонують в українській та польській мовах. З'ясовано пряме та переносне значення лексичних одиниць. Виокремлено дев'ять лексико-семантичних груп, серед яких найбільшими в кількісному плані є групи дієслів на позначення релятивної семантики, стану та процесу, а також ментальних та соціальних діянь суб'єкта, що пов'язане з антропоцентризмом мовної картини світу. Серед дієслів, запозичених з польської мови, виділяємо ті, що мають латинську, чеську, французьку, італійську, німецьку, румунську і тюркську етимологію, себто до польської мови увійшли слова з цих мов, а згодом стали вживатися також у деяких українських говірках, в тому числі й у бойківських.

Ключові слова: *діалект, говір, полонізм, запозичення, дієслово, лексико-семантичні групи.*

Постановка проблеми та огляд основних публікацій. Питання запозичень належить до царини діахронічної лінгвістики, але у момент запозичення маємо справу з певним станом мови, який може вивчатися і сам по собі, оскільки зустрічаємося з одночасно.

Більшість українців незалежно від місця проживання чи приналежності їх споконвічних етнічних територій мусять усвідомити себе єдиним національним організмом, що має глибокі праісторичні корені, заглиблені в багатющу праєвропейську культуру, наділені глибокою вірою в Бога. Вони зобов'язані на підсвідомому рівні засвоїти, що мова, її говірки, діалекти та говори є схованкою духу, джерелом енергетики та

оберегою від усякого лиха для її носіїв. Це треба усвідомити розумом і сприйняти душою. Духовну ж енергетику Слова (Мови) найшвидше можна досягнути через заглиблення в її історію. А мовні реалії, що живуть у діалектах, найчастіше й сягають глибин віків. Їх треба тільки пізнати, відновити, реанімувати (відродити) у своїй національній пам'яті [див. 4].

Словниковий склад мови постійно поповнюється як словами, що створюються на основі українських словотвірних засобів, так і запозиченими з багатьох мов. Іншомовні слова часто потрапляють у діалекти та говірки. Вивчення місцевих різновидів мови, її територіальних діалектів і говірок, займається спеціальна галузь мовознавства – діалектологія. Говір – це територіальне окреслене діалектне утворення, яке характеризується певною сукупністю діалектних ознак.

У сучасній науці зростає інтерес до питань польсько-українських мовних контактів, передовсім, до полонізмів в українській діалектній та літературній мові. Лінгвістичний аспект проблеми недостатньо досліджений у слов'янському мовознавстві. Це і зумовило **актуальність** нашої розвідки.

Говіркам присвятили монографії такі видатні вчені, як: Д. Бандрівський, С. Грицак, А. Дикий, Ф. Жилко, А. Княжинський, М. Лесів, Я. Пура, Я. Рігер, М. Онишкевич, І. Опцико, І. Франко, Л. Червінька, О. Шляхов.

Бойківський говір різною мірою відбитий у художніх творах І.Вагилевича, о. М. Устияновича, С. Ковалева, І. Франка, о. Ю. Кміта, І.Филипчака, Є. Титикайла та ін.

Мета наукової розвідки – дослідити лексико-семантичні особливості діалектних дієслів у бойківських говорах.

Матеріал дослідження – «Словник бойківських говірок» Михайла Онишкевича.

Виклад основного матеріалу. Бойківський говір, як стверджує Я.Радевич-Винницький, – це найархаїчніший говір української мови, у якому збереглася низка прикмет руської (давньоукраїнської) і навіть праслов'янської мов. Належить до карпатської групи південно-західного наріччя. Ареал говору охоплює середні Карпати (центральна, верховинська Бойківщина) та суміжні терени по обох боках Карпат (Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська області). Сусідує з лемківським, надсянським, наддністрянським, гуцульським говорами. Географічними орієнтирами периферійних меж бойківського ареалу є ріки Ослава, Стривігор, Дністер, Лімниця, вододіл Терєблі і Терєсви, Тиса. З південно-західного субареалу Бойківщини, який опинився у межах Польщі,

1945 – 1946 рр. бойки були переселені до УРСР, а решта виселені на північ і захід Польщі (акція «Вісла» 1947р.). На цілий ареал поширюються не всі специфічні прикмети говору – багато з них обмежені територією субареалів».

Сама назва «бойко» має кілька цікавих етимологічних пояснень. Найдавнішу наукову спробу пояснити цю назву подав відомий чеський філолог, діяч чеського відродження Павел Шафарик (1795 – 1861), якому Тарас Шевченко присвятив поему «Єретик», у статті п.з. «O zemi gmenovane Wojku». П. Шафарик, спираючись на згадці візантійського імператора Константина Порфирогенета Багрянородного (905 – 959) про плем'я і землю Боїкої, ставить гіпотезу, що наші бойки від оцих Бойкой походять. Цю гіпотезу прийняли і розвивали такі вчені й письменники, як І. Вагилевич, Г.Бідерман, Й. Целевич, О. Партицький, а навіть І. Франко. Усі вони ототожнювали бойків зі стародавнім мандруючим кельтським племенем Боїкої. Цією назвою займалися також етнографи І. Наумович (1875 р.) і А. Петрушевич (1882 р.). Науковці пов'язували вони назву *бойко* зі словом «бойкий», тобто жвавий, моторний, спритний, войовничий. Я. Рудницький, описуючи цю гіпотезу у своїй монографії «Географічні назви Бойківщини» (1939 р.), заперечує її вірогідність з мовознавчої точки зору так: *Wyraz bojkyj notują słowniki języka ukraińskiego (Hrinczenko, Żelechowski), wydaje się mocno podejrzaną co do swojej rodzimości ze względu na brak ikawizmu. Jest to raczej pożyczka z rosyjskiego.* Щойно у 1894 році діалектолог І. Верхратський звернув увагу на те, що на Бойківщині часто вживається частка «бой», «боє» у значенні «так», яка утворена зі слів бо і є, і пов'язав назву бойко з цим словом. У словниках української мови етнонім «бойко» та похідні слова фіксуються у відповідних місцях. У найновішому *Словникові української мови* (т. I, 1970), занотовані назви *бойко*, *бойкиня* і *бойки* з поясненням представники однієї з етнографічних груп західноукраїнських областей та з цитатою І. Франка: *Бойки – місцева назва українців, що живуть у Підкарпатті.* Цікаво зазначити, що у найновішому *Словникові бойківських говірок* М. Онишкевича з 1984 р. зафіксовано слово *бойко*, та похідні слова; *бойка* 'бойкиня' з цитатою: *А я собі бойка, бойка, та я си гладонька*, *бойчиха* 'те саме, що бойкиня' і *бойченятко* зі значенням 'дитина бойка, бойченя' та з цитатою: *Умер бойко, умер бойко, а бойчиха плаче, а миленьке бойченятко на запічку скаче.* Відомий польський етнограф Адам Фішер, обговорюючи етнографічні групи українців-русинів, так пояснює назву і територію заселення бойків (у 1928 р.):

Przeprowadziliśmy się na prawy brzeg Sanu, wchodzimy na obszar Bojków, którzy nazwę tę uważają za obelżywą i sami zwą się Werchowynciami.

Bojki zamieszkują powiaty: katuski, dolinski, stryjski, skolski, turczański, drohobycki i samborski (...) Z terytorium bojkowskim łączy się oczywiście także przyległa część czechosłowackiej Rusi podkarpackiej. Na tym terenie ludność zamieszkała w górach zowie się Werchowińcami, a w okolicach nizinnych Dolinianami, Dolisznikami, Równiakami lub Namulakami, ponieważ woda z gór nanosi na ich równinę wiele mułu [див. 8].

Діалектні слова нашої розвідки – це дієслова одного з найдавніших говорів південно-західного наріччя української мови, в якому збереглися і продовжують функціонувати мовні факти, невідомі іншим говорам і літературній мові. Ці слова, на думку автора «Словника бойківських говірок» М.Онишкевича, були привнесені в говір або були спільними для групи слов'янських (і сусідніх з ними) мов чи зіграли роль моделі для калькування, супроводжуються іномовними паралелями (еквівалентами). Фіксуючи такі слова, автор Словника не ставив перед собою мету визначити їхню етимологію. Проте у випадках, коли окреме реєстрове слово виразно не бойківське, а запозичене, у Словнику вказується його іншомовний відповідник. Крім того, у лексикографічному джерелі подаються лексичні або семантичні паралелі з іншими мовами, напр. болгарською, сербохорватською, словенською, польською (польськими говірками) тощо. Такі паралелі допомагають виявити контакти предків сучасних бойків з іншими етнічними групами в районі Карпат.

У сучасній лексикології існує декілька способів виокремлення лексико-семантичних груп (ЛСГ): логіко-семантичний, семантико-граматичний, психолінгвістичний, структурний. У дослідженні виокремлено основні ЛСГ діалектних дієслів за ознакою наявності спільних сем та співвіднесеністю дієслівних одиниць з фактами дійсності, які походять з польської мови.

1. Дієслова дії (робити, діяти, працювати, трудитися):

1.1. Дієслова загальної фізичної дії: *базовати*, *-зувати*, *-сувати* 1.«грати на басі». 2. перен. «потакати, улещувати». Пор. пол. *basować* [14, I, 40]; *буркувати* [*К-ки*] «накидати багато дров на вогнище». – *Ій, буркуйеш та буркуйеш!* Пор. пол. д. *brukować* (зуживати) [14, I, 77]; *Кретатися і крятатися, кретатис'а і кр'ататис'а* [*С-не В. Зн. 30*] «поратися», «возитися». Пор. пол. *krzątać się* [14, I, 387].

1.2. Дієслова на позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті та суб'єкті (рубати, сіяти, чистити, копати, вирощувати, варити, будувати, ткати): *злабудатися* «насилу зібратися». Пор. пол. *wylubadać się* [14, I, 311], *злюзувати* «звільнити», «відпустити», «заступити». – *Іак би було немного овец', то третого зл'узуйут, звіл'н'ат від пашен'а.* Пор. пол. *zluzować* (попустити. – Ред.) [14, I, 313]; *зохибити* «збезчестити».

Пор. пол. *uchybić* (ображати – Ред.) [14, I, 319]; *zrebigáti*, *zrebigáti* «зрити», «порити» – *Хлѡнци санчатами гет бѣр'іг зреbigáли*. Пор. пол. *zrebekować uchubić* (виблювати – Ред.) [14, I, 319]; *бандижувати [X-в]* «робити перев'язку». Пор. пол. *bandażować* [14, I, 43]; *клінтіти [X-в Км]* «ремонтувати старе знаряддя». Пор. пол. *kleścić* [14, I, 358]; *выгматувати [Ж-н Коб. 133]*, док. *выгматати [X-в Км]* «м'яти», «зім'яти», «зібгати»; *бацькати*, *бацькати* [Дз-ч Г. Км.] «каляти», «мазати», «бруднити». Пор. пол. *baćkać* [14, I, 46]; *вѣндзити [Л-ць]* «коптити». Пор. пол. *wędzić* [14, I, 89]; *завѣндзити [Л-ць, М-ць Гн. 17]* «закоптити». – *Завѣндзицьс'а так, йак ковбаса*. Пор. пол. *zawędzić* [14, I, 261].

2. Дієслова руху та переміщення (іти, летіти, ходити, рухатись): *кїватися*, *кїватис'а* «рухатися» Пор. пол. *kiwać się* [14, I, 347]; *блендати [Спця Км.]* «тїнятися», «швендяти». Пор. пол. *blądzić* [14, I, 58]; *блѣнкати*, *блѣнкати* [Яснь Гоц. 1903, 159, Км., Охр.] зневажл. «волочитися», «ледарювати». Пор. пол. *bląkać się* [14, I, 58]; *валѣнцатися*, *валѣнцатис'а [К-ки]* «волочитися». Пор. пол. *walęsać się* [14, I, 58]; *випуцáти*, *випушчáти [Б-ля, В. В-ка]* «випускати»; док. *випустити* «випустити»; *випуститис'а в дорогу [Н-чі ЕЗб. X, 184]* «вирядитися в дорогу». Пор. пол. *wypuścić się w drogę* [14, I, 107].

3. Дієслова релятивної семантики:

3.1. Дієслова ставлення (поважати, подобатися, ненавидіти, любити): *кїпкувáти* «глузувати». Пор. пол. *kierkować* [14, I, 348]; *зобѡчитися*, *зобѡчитис'а [Л-ра Ч.]*, *-читис'á [К-ки]* «наїжитися». Пор. ще: *заборсучитися*, *завірятися*. Пор. пол. *zaboczyć się* [14, I, 260].

3.2. Дієслова впливу (штовхати, підбивати, лякати, впливати): *Броєти*, *броїєти [X-в Км]* «пустувати» \diamond *броїєти бровáриї* «нападати», «затівати бійку». Пор. пол. *broić* [14, I, 72]; *вигаратати [Н-чі ЕЗб. X, 158]* «відлупцювати». Пор. пол. *haratać* [14, I, 98]; *вигарбувати: вигарбувати скиру кому[Н-чі ЕЗб. X, 162]* «дати прочухана», «відлупцювати». Пор. пол. *wugarbować skórę koty* [14, I, 98]; *віргати*, *віргати [X-в Км.]*, док. *віргнути [X-в Км.]* «хвицати», «хвицнути». – *К'ін' віргнув нѡгѡв, але не вдáрив нікого, бо біло задалѣко і не д'іс'аг*. Пор. пол. *wierzgać* [14, I, 107]; *висаркнутися*, *висаркнутис'а [Дз-ч Г. Км.]* «накинутися». Пор. пол. *sarkać* [14, I, 107]; *затўдити [Дз-ч Г. Км.]* «заякати». – *Трудно чѡловіка застрашити, затўдити*. Пор. пол. *zapędzić* (заганяти, підганяти. – Ред.) [14, I, 283];

4. Дієслова стану і процесу:

4.1. Дієслова психічного стану (радіти, журитися, гніватися, боятись): *йшитися*, *йшитис'а* «сердитися», «лїотитися» Пор. пол. *jiszyć* [14, I, 331]; *второпітис'а*, *второпітис'а [X-в]* «збентежитися». Пор. пол. *stropić się* (спантеличитися. – Ред.) [14, I, 87].

4.2. Дієслова фізіологічного стану і фізіологічних процесів (дихати, їсти, пити, кашляти, трепетати, спати, дрижати, хворіти): *кільтовáти, -тувáти, кел'товáти* 1. «їсти», 2. «вживати», 3. «витрачати». Пор. пол. *kieltować* [14, I, 352]; *зімліти* «знепритомніти» Пор. пол. *zemdlec* [14, I, 340]; *злуговáтити* (про коня) «втратити силу в ногах, зійти ні на що». – *Мойа кл'ач' злуговáт'іла, мус'ів'йим вімін'ати за йінчого кон'а*. Пор. пол. *ługowizna?* пол. д. *złowaciec* [14, I, 312]; *зметáти, змитáти* 1. «скидати», 2. «передчасно народити». – *Коб'іла ж'иревна і змитáла*; док. *змести* «кинути» – *Змече в ринку* (м'ясо – М.О.). Пор. ще *скснути*. Пор. пол. *zmiatać* (змітати) [14, I, 313]; *ков'язнути, ков'йáзнути, -в'áзнути* «замерзати», «вмирати з холоду» Пор. пол. д. *skowięznąc* [14, I, 364]; *крéпнути [Х-в]* «конати», «дубіти». Пор. пол. *krupnąc* (вигинати дріт. – Ред.) [14, I, 386]; *заслáбнути [В-че]* «занедужати». – *Мен'і заслáбла жонá*. Пор. пол. *zastabnąc* [14, I, 286]; *зазєбитис'я, заз'єбитис'а [С-не В. Зн. 43]* «простудитис'я». Пор. пол. *zaziębić się* (задубіти. – Ред.) [14, I, 270].

5. Дієслова ментальних і соціальних дій суб'єкта:

5.1. Дієслова фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку (вартувати, вчителювати, гуляти, бавитися): *балувáти* 1. «гуляти», «розважатися» [Я-ця], 2. «доходити свого права, своєї правди» [Дз-ч Г.Км.], 3. (гроші) «витрачати», «розкидати» [Г-ва ЛБ 11, 85], 4. чим «знати добре», «мати досвід у чому» [Н-чі ЕЗб. X, 21]. – *Він там балу́є*. Пор. пол. *bałować* (бенкетувати – Ред.) [14, I, 42]; *вилабулатис'я, вилабудатис'а [Н-чі ЕЗб. X, 43], волабúдатис'а [Л-ра Ч.]* «вилізти». – *Вилабуда́вс'а з б'іди; кúпчити [Д-ва Куз. 264, Охр.]* «торгувати», «займатися торгівлею». Пор. пол. *kurczyć* [14, I, 396].

5.2. Дієслова мовлення (говорити, вимовляти, гомоніти, відповідати): *клатати* 1. «обманювати» [Ваг. 52], 2. «брехати заради жарту» [Л-ра Зн. 86]. Пор. пол. *kłatać* [14, I, 354]; *бороздитис'я, бороздитис'а [Яснь Гоц. 1903, 159]* «сперечатися». Пор. пол. *brudzić* [14, I, 67]; *заваровáти і заварити [Км., Охр.]* «застерегти». Пор. пол. *zawarować* (застерегати. – Ред.) [14, I, 260].

5.3. Дієслова мислення (думати, мислити, міркувати, гадати): *залатвіти [Я-ця]* «полагодити». Пор. пол. *zalatwić* [14, I, 274]; *копотувáти [Ж-н]* (пісні) «складати», «придумувати». Пор. пол. *kopotować* (відмічати, записувати. – Ред.) [14, I, 373].

6. Дієслова буття (бути, жити, перебувати, існувати): *заіснувáти [К-в]* «почати існувати». Пор. пол. *zaistnieć* (виникнути. – Ред.) [14, I, 271].

7. Дієслова на позначення виникнення / зникнення, появи, настання (з'являтися, сходитися, виникати, наставати): *випанітрувати [Н-чі ЕЗб.*

X, 176] «знайти». – *Випан ітрував би і під землею*. Пор. пол. *pantrować* [14, I, 105]; *виспенсувати* [Дз-ч Г. Км.] 1. «видати», 2. «витрачати». Пор. пол. *wyeksponować* [14, I, 109].

8. Дієслова характеристики:

8.1. Позначення кваліфікативних властивостей особи (баритися, губити, капризувати, запізнюватися): *балувати* 1. «гуляти», «розважатися» [Я-ця], 2. «доходити свого права, своєї правди» [Дз-ч Г.Км.], 3. (гроші) «витрачати», «розкидати» [Г-ва ЛБ 11, 85], 4. чим «знати добре», «мати досвід у чому» [Н-чі ЕЗб. X, 21]. – Він там балує. Пор. пол. *bałować* (бенкетувати – Ред.) [14, I, 42]; *kurwić* [I-i] «вести себе розпусно». Пор. пол. *kurwić* [14, I, 396]; *вельбитисі, вел'битисі* [Н-чі ЕЗб. X, 146] «чванитися», «хвалитися». Пор. пол. *wielbić* [14, I, 89].

8.2. Позначення зовнішнього вияву ознаки дії або стану (мерехтити, сятити, біліти, чорніти): *вістр'ямбитися* [X-в Км.] «обтріпатися», «обшарпатися». Пор. пол. *wystrzępić się* [14, I, 110].

9. Модальні дієслова:

а) волевияву (веліти, вимагати, примушувати, забороняти): *Кремпувати* [К-ки] «бентежити», «заважати». Пор. пол. *krępować* [14, I, 386]; *закасовати* кого [Л-ра Ч.] «випередити», «перемогти». Пор. пол. *zakasować* (перевершувати. – Ред.) [14, I, 272]; *кривитися, кривитис'а* [K.S. II, 406] «нарікати». Пор. пол. *krzywić się* [14, I, 387].

б) бажання (бажати, хотіти, прагнути, правувати): *бажіти(ся), бажіти(с'а)* «дуже хотіти(ся)» – *Бажіт му с'а води, ни знати від чого. – Що н'а с'а не держит, най ми с'а не бажіт*. Пор. пол. *bażyć* [14, I, 40].

в) наміру (загівати, обіцяти, намагатися, наміряться): *божітися, божітис'а* [Км.] «присягати під час шлюбу у церкві». Пор. пол. *bożyć się* [14, I, 63]; *кстітися, кстітис'а* [М-ць Мат. II, 21] «хреститися». Пор. пол. д. *kścić* [14, I, 392]; *мрўгати, мрўгати* [В-че, К-ки, Н. К-к ЕЗб. XVII, 245 (n), Р-ч ЕЗб. XVII, 85 (n)] «моргати». Пор. пол. *mrugać* [14, I, 455].

Цікаво, що позначку пол. д., яка означає приналежність цих слів-полонізмів до діалектного статусу, натрапляємо у лише поодиноких місцях: пол. д. *złowacieć* [14, I, 312], пол. д. *skowięznać* [14, I, 364], пол. д. *kieltować* [14, I, 352], пол. д. *brukować* [14, I, 77], пол. д. *kścić* [14, I, 392] тощо. Натомість у «Словнику бойківських говірок» чимало прикладів із позначкою Пор. пол., що означає присутність цієї лексеми одночасно у зіставлюваних мовах. Дізнатися ж, у якій мові це слово виникло раніше, завдання є складним, при визначенні первісного походження таких слів необхідно спиратися на етимологічні словники. На жаль, і ці видання

не завжди фіксують слова діалектного походження. Згадане лексикографічне видання («Словник бойківських говірок» М.Онишкевича) подає для порівняння не лише польські відповідники, але й інші (зокрема німецькі). Наприклад, дієслова *zawarować* і *zawarzyć* [Жм., Охр.] «забезпечити», «застерегти» автор Словника пропонує порівняти з польським словом *zawarować* (застерігати. – Ред.) та німецьким *wahren* (продовжуватися) [14, I, 260]. І тут, у різних мовах, спостерігаємо зовсім інші значення.

Окремі полонізми в складі бойківських говірок розширюють свою семантику. Наприклад, *капірувати* в українській мові вживається із значенням «покутувати», а в польській мові дієслово *krepiować* отримує ще одне значення – «тяжко хворіти». Відповідно у польській мові це слово ми б розглядали у ЛСГ зі значенням «фізіологічні процеси», а в українській – у групі «ментальні та соціальні дії суб'єкта».

Це саме можемо сказати і про дієслово *zrebić*, *zrebić*, яке в українській мові вживається із значенням «зрити», «порити» – *Хлопці санчатами гет бір'іг зребігали*, тому ми б його включили до групи «дієслова на позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті», а в польській мові слово *zrebić* – із семантикою «виблювати», відповідно до якої ми б розглядали у ЛСГ «дієслова фізіологічного стану».

Аналогічне явище простежуємо у діалектизмі *крёпнути* [Х-в] зі значенням «конати», «дубіти» в українській мові, яке дозволяє нам зарахувати його до групи «дієслова фізіологічного стану», натомість польський відповідник *krępnąć* означає «вигинати дріт» і засвідчує приналежність до розряду «дієслова на позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті».

Сучасні український та польський словники подають таке лексичне значення слів *krzywić się* / *krzywić się* – «корчити гримасу». У Словнику М.Онишкевича подибуємо іншу семантику – «нарікати», що дає підстави ці лексеми розподілити до різних груп: 1. до дієслів мовлення, 2. з модальним значенням – волевияву.

Зібраний матеріал засвідчує, що деякі дієслова можуть належати одночасно до двох і більше лексико-семантичних груп. Це зумовлено контекстом, у якому розкриваються прямі й переносні значення цих одиниць. Так, наприклад, дієслівні лексеми *вилабулатися*, *вилабудатис'я* [Н-чі ЕЗб. X, 43], *волабұдатис'я* [Л-ра Ч.] дослівно означають «вилізти», тому ми зараховуємо їх до групи «дієслова руху та переміщення», а у складі фразеологізму *вилабудавс'я з біди* – це вже дієслово на позначення фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку.

Справді, велику роль відіграє переносне значення слова. Так, приріпом, діалектизм *випуцувати* у прямому значенні означає «вчистити»,

тому належить до ЛСГ із семантикою «позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті». У переносному ж значенні маємо інше тлумачення цієї лексики – «вилаяти», а це вже зовсім інша група – «дієслова релятивної семантики (впливу)».

Багатозначність слів зумовлює приналежність дієслів до кількох груп одночасно. Наприклад: *Балувати* 1. «гуляти», «розважатися» [Яця], 2. «доходити свого права, своєї правди» [Дз-ч Г.Км.], 3. (гроші) «витрачати», «розкидати» [Г-ва ЛБ 11, 85], 4. чим «знати добре», «мати досвід у чому» [Н-чі ЕЗб. X, 21]. – «Позначення кваліфікативних властивостей особи» або «Дієслова фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку».

Висновки. Запропонована класифікація дієслівних значень не може претендувати на вичерпне розв'язання проблеми типології діалектних дієслівних лексем, але може представляти один із можливих варіантів її вирішення. Найбільшими у кількісному відношенні є групи дієслів на позначення релятивної семантики, стану і процесу та ментальних і соціальних дій суб'єкта. Меншою кількістю дієслів представлені групи дієслів із семантикою руху та переміщення, буття та дієслова на позначення виникнення / зникнення, появи, настання (чогось).

У досліджуваній праці трапляються слова, для яких не можна поки встановити якоїсь певної етимології. А гіпотезу про їх походження можна буде поставити після докладніших детальних порівняльних студій лексики українських говірок взагалі. Можна, отже, говорити про те, що бойківськими говірками користуються донині мешканці південних і західних воєвідств сучасної польської держав. На основі відомих наукових праць дослідників бойківських говірок можна назвати населені пункти (місцевості) на території Польщі й України, з яких походять діалектні записи від кінця ХІХ ст. через першу половину ХХ ст. аж до нинішніх часів. Мають вони винятково історичне значення.

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Збірник вправ і завдань. – Київ – Одеса: Вища школа, 1987. – 128 с.

2. Будняк Д. Полонизмы в современном украинском литературном языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук. – К., 1991. – 45 с.

3. Григорчук-Коць Л. Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору. – Нью-Йорк – Львів. – 2002. – 342с.

4. Іваночко К. Акцентуація дієслів акцентного типу К у наддністрянських говірках // Мовознавчі студії. Діалект у лінгвокультурологічному просторі (За матеріалами Міжнародної наукової конференції на пошану 100 – річчя від дня народження професора Гаврила Шила). Збірник наукових праць Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Випуск 3. – Дрогобич: Швидкодрук, 2010. – С. 107 – 123.

5. Ковалик І. Граматична структура системи дієслівних форм у сучасній українській літературній мові // Питання українського і слов'янського мовознавства. – Вибрані праці. – Ч. II. – 495 с. – Львів – Івано-Франківськ, 2008. – С. 143-149.

6. Ковалик І. Про мову і мовлення в діалектах і діалектології // Питання українського і слов'янського мовознавства. – Вибрані праці. – Ч. II. – Львів – Івано-Франківськ, 2008. – С. 250 – 257.

7. Кравчук А.М. Лексикологія і культура польської мови: У 2 т. Т.1: Лексикологія: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Фірма «Інкос», 2011 – 328 с.

8. Лесів М. Українські говірки в Польщі. – Варшава: Вид-во «Український архів», 1997. – 496 с.

9. Лопушанський В., Пиц Т. Німецькомовні лексичні запозичення у говорах Західної України. Навчальний посібник для студентів III – V курсів факультету романо-германської філології. – Дрогобич: Відродження, 2000. – 68 с.

10. Матвіяс І. Українська мова і її говори. – К.: Наук. думка, 1990. – 244 с.

11. Непоп Л. Лексичні особливості польських говірок на території Хмельницької та Житомирської областей. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Київ, 2003. – 24 с.

12. Онишкевич М. Діалектизми (полонізми і бойкізми) та їх коментування у 20-томнику творів І. Франка, зб. «Іван Франко. Статті і матеріали», зб. XI; Львів, 1964.– С. 182 – 194.

13. Онишкевич М. Принципи складання словника бойківського діалекту, «Питання слов'янської філології». – Вип. 1. – Львів, 1960. – С. 10 – 19.

14. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. – У 2-ох частинах. – К.: Наукова думка, 1984. – Ч.1. – 496 с., Ч.2. – 516 с.

15. Пшепорська-Овчаренко М. На пограниччях надсянського говору, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» – Т. CLXII. Збірник Філологічної Секції. – Т.25. – Нью-Йорк-Париж, 1954. – С.53 – 95.

16. Совтис Н. Українські лексичні запозичення в польській літературній мові. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Київ, 2005. – 22 с.

17. Українська мова. Енциклопедія. – К.: В-во «Українська енциклопедія» ім. М.Бажана, 2000. – 752 с.

18. Atlas gwar bojkowych. T. I – VII. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1980–1991.

19. Długosz-Kurczabowa K. Wielki słownik etymologiczno-historyczny języka polskiego. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. – 884 s.

20. Kurkowska H., Skorupka S. Stylistyka polska. Zarys. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001 – 403 s.

21. Lesiów M., J. Mazur, Gwary okolic Biłgoraja. Cz. 1 – 2. – Wrocław 1976-1978, «Język Polski», t. LIX, zes. 4 – Kraków, 1979. – S. 308.

Прийняті скорочення Джерела і прізвища інформаторів

- Ваг. – Вагилевич І.
Гн. – Гнатюк І.
Гоц. – Гоцкий Й.
ЕЗб. – Етнографічний збірник, який в 900-х рр.. видавала у Львові Етнографічна комісія НТШ.
ЛБ – Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931 – 1939.
Мат. – Матеріали до українсько-руської етнології.
Охр. – Охримович О.

Назви населених пунктів

- [К-ки] – Комарники Турківського р-ну
[С-не В.] – Синьовидне Вишне, н.н. Верхнє Синьовидне Сколівського р-ну
[Х-в] – Хащів Турківського р-ну
[Ж-н] – Жукотин Коломийського р-ну
[Дз-ч Г.] – Дзвиняч Горішній, н.н. Шандровець Турківського р-ну
[Л-ць] – Лосинець Турківського р-ну
[Спця] – Ступниця Дрогобицького р-ну
[Ясьн] – Ясьн Рожнятівського р-ну
[Б-ля] – Бітля Турківського р-ну
[Н-чі] – Нагуєвичі
[Л-ра Ч] – Либохора Славського р-ну (записи зроблені Д. та Н. Чайковськими)
[Я-ця] – Ямельниця Сколівського р-ну
[Г-ва] – Грозьова, н.н. Грозова Старосамбірського р-ну
[М-ць] – Махнівець Старосамбірського р-ну
[В-че] – Вовче Турківського р-ну

УДК 81.373-161.2

Наталія Іовхімчук (Луцьк)

НОМІНАЦІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОДВІР'Я В УКРАЇНСЬКІЙ ПІСЕННІЙ ТВОРЧОСТІ

У статті розглядаються мовні засоби вираження найбільш уживаних номінацій на позначення подвір'я в українській народній пісні. З'ясовується семантика цих лексем.

Ключові слова: подвір'я, двір, садиба, обійстя, новий двір, чужий двір, батьківський двір.

Постановка проблеми. Пісенний український фольклор, що містить глибинну і різноманітну інформацію про етнос, цікавий як для історії культури, так і лінгвістичних досліджень. Актуальність дослідження зу-